

УДК 316.776.23

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМІСТЮ МОЛОДІ

© Гончарова О. О.

Стаття присвячена проблемі маніпуляції свідомістю молоді в сучасному трансформаційному суспільстві. Дана проблема постає як відносно новий феномен соціальної реальності, який часто опосередковано, а у деяких випадках і явно вливає на історичний хід подій, спричинює нові соціальні явища, змінює стандартні, усталені зразки поведінки індивідів і, таким чином, потребує детального вивчення для можливості передбачення і попередження негативних тенденцій у соціумі. Автор робить акцент на особливостях та специфічних властивостях молоді як соціальної спільності, які роблять її ідеальною мішенню для дій маніпуляторів, розглядає основних носіїв маніпулятивних впливів на молодь та їх пріоритетні стратегії дії, робить висновки щодо причин результативності дій маніпулятивних кампаній, спрямованих на молодь, акцентує увагу на сучасних реаліях, пов'язаних з проблемою маніпуляції свідомістю молоді.

Ключові слова: агенти маніпуляції, маніпулятивні практики, маніпуляція свідомістю, молодь, соціальні практики, трансформаційне суспільство.

Постановка проблеми. В сучасному світі, що характеризується поширенням глобалізаційних тенденцій та закріпленням переходу від індустріального до постіндустріального суспільства, виникають трансформації у сфері управління та керування великими соціальними масами. Внаслідок поширення різноманітних політичних доктрин, які пропагують демократичні принципи державного устрою, порівняно з тоталітарними та авторитарними доктринами, стає неможливим використання старих методів управління поведінкою громадян. Якщо за тоталітарного і авторитарного державного устрою головним методом, яким керується влада у справі керування поведінкою своїх громадян, є прямиї примус чи насилля (право сильного диктувати свою волю), то за демократичного устрою (чи такого, який декларується як демократичний) таке грубе втручання у життя людини не є легітимним. Але у той же час громадяни, поведінку яких неможливо контролювати та направляти у потрібне русло, є досить небезпечними для діючої влади, оскільки прямо чи опосередковано є носіями опозиційності. Для того, що забезпечити їх прихильність або лояльність, використовуються принципово інші методи впливу – методи маніпуляції свідомістю.

За визначенням російського дослідника С. Г. Кара-Мурзи *маніпуляція* – це спосіб панування шляхом духовного впливу на людей через програмування їхньої поведінки. Цей вплив спрямований на психічні структури людини, здійснюється таємно і ставить своїм завданням зміну думок, спонукань і цілей людей в потрібному напрямі [3, с. 14]. При цьому під маніпулятивними практиками слід розуміти конкретні види соціальної діяльності, які мають своїм внутрішнім мотивом зміну ціннісних устано-

вок широких мас населення у руслі, вигідному для замовників маніпуляції. Зауважимо, що у даних формах соціальних практик, які є дуже різноманітними за своєю формою, епізодичністю та сферою прояву, характерною є спільна, інтегруюча їх риса – наявність явної («поверхневої») та латентної мети їх виникнення, спільного мотиву появи у соціальному просторі – мотиву зміни базових установок індивідів без їх цілісного усвідомлення таких змін.

Вплив дії маніпулятивних практик досить важко розпізнати на перших етапах їх впровадження, оскільки маніпулятори використовують усі засоби для того, щоб у людини склалася ілюзія про власний добровільний вибір, який приносить їй користь. Використовуються усі можливі засоби замовчування та перероблення інформації, яка може наштовхнути індивіда на думку, що запропонована альтернатива насправді не тільки не захищає, але і суперечить його дійсним інтересам. Впадаючи в таку ілюзію добровільності, людина втрачає захисні механізми свідомості, які б могли сигналізувати про інеродність, вірусність певних ідей, постулатів, доктрин, споживає їх продукти, не замислюючись над наслідками їх дії. Як правило, результати маніпуляції стають очевидними і зрозумілими широкому загалу тільки тоді, коли потрібний результат від маніпулювання масами вже є досягнутим, і залишається лише рахувати реальні збитки і втрати від дії ефемерних, насаджених ідей.

Варто зазначити, що маніпулятивні практики набули значного поширення і закріпилися на «благодатному ґрунті» інформаційного суспільства, риси якого притаманні високорозвиненим країнам, в яких поширюються потужні інформаційні мережі. Відхід від традиційного та інду-

ріального типу суспільств зумовив орієнтацію на принципово інший засіб виробництва – знання та інформацію. Внаслідок поширення різних інформаційних каналів, збільшення потоку отриманих повідомлень, браку часу для їх детального аналізу та перевірки на достовірність, великі маси людей стали вразливими для маніпулятивних атак, втратили специфічні традиційні «фільтри» для обробки отриманих повідомлень і не встигли набути нові. Соціальною групою, особливо вразливою до практик маніпуляції свідомістю, є молодь. Молодь як специфічна соціальна спільність володіє набором якостей та специфічних властивостей, особливостей психічного розвитку, які сприяють вразливості до зовнішніх маніпулятивних впливів [2, с. 21]. Дослідження взаємозв'язку цих особливостей та маніпулятивних практик, спрямованих на їх експлуатацію, є предметом наукового інтересу та дослідження автора даної статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблемами маніпулятивних практик молоді займалися такі дослідники, як С. О. Єлишев, С. Г. Кара-Мурза, Т. В. Юхтовська, Г. Г. Почепцов, В. І. Чупров, Ю. А. Зубок, А. І. Ковальова, В. А. Луков та ін. В останні роки дана проблематика знаходиться у широкому науковому дискурсі.

Метою статті є опис найбільш поширених маніпулятивних практик, спрямованих на молодь у сучасних трансформаційних суспільствах, дослідження причин їх ефективності та визначення ймовірних наслідків поширення дій агентів маніпуляцій, спрямованих на сучасне молоде покоління.

Виклад основного матеріалу. Молодь – це соціально-демографічна група, що знаходиться у процесі становлення і розвитку соціальної, психофізіологічної, соціокультурної та громадянської зрілості, пристосування до виконання соціальних статусів та ролей, притаманних дорослим людям [1, с. 265]. При цьому молоді властива така базова якість, як *перехідність*, що відрізняє її від соціальних груп дорослих людей. *Перехідність* як властивість віку та культурної надбудови є відмінністю, що дозволяє виділити молодь у відносну цілісність, яка складає результат громадської еволюції. У якості її вираження можна розглядати: збільшення періоду соціальної інтеграції, розширення сфери освіти молоді; кризи її ідейних основ і ціннісно-нормативної структури сучасного суспільства в цілому; і як наслідок - падіння впливу ієрархічних соціальних структур, зростання значущості та різноманітності «префігуративних» тенденцій в сучасному суспільстві, що породжують нові перспективи і ризики розвитку [4, с.173]. У той же час із

феноменом *перехідності* молоді тісно пов'язаний і такий аспект її ролі в розвитку та еволюції суспільства, як *інноваційність*. При цьому формується особлива форма «пре фігуративної свідомості», яка спрямована не на минуле і навіть не на теперішнє, а на майбутнє, відбувається так звана «ювентизація» досвіду. Інакше кажучи, не тільки молодь сприймає досвід старших, але і дорослі мають рахуватися із соціальним новаторством молоді [9, с. 104]. Таким чином, завдяки феноменам *перехідності* та *інноваційності* стає зрозумілою виключна роль молодих людей в забезпеченні розвитку суспільства, насиченні його новими нестандартними ідеями та практиками, але у той же час висока вразливість молодих людей до зовнішніх впливів, до різноманітних форм соціальної активності, які заперечують або ставлять під сумнів здобутки попередніх поколінь.

Молодь як специфічна соціально-вікова спільність характеризується рядом ознак та особливостей, властивих їй внаслідок закономірностей перебігу онтогенетичного розвитку, проте деякі з них можуть робити її об'єктом для проведення маніпулятивних кампаній. Серед них можна виділити наступні:

- висока ступінь емоційності в поведінці і відносинах, схильність до психологічних криз;
- орієнтація на внутрішні проблеми і прагнення до ізоляції, самотності.
- прагнення до самостійності в поведінковому, емоційному, моральному аспектах.
- зміна пріоритетів у взаємовідносинах: більш значущими стають відносини з однолітками, менш значущими - відносини з представниками старшого покоління;
- категоричність суджень, юнацький максималізм [5, с. 53].

Таким чином, молоді люди в силу їх великого інноваційного та перехідного потенціалу, браку життєвого досвіду та максималістичних установок є носієм модернових ідей у суспільстві, його майбутнім у прямому сенсі цього слова. Але у той же час молодь через свій максималістичний погляд на досвід дорослих і через довірливість до ідей, які ставлять його під сумнів, є найбільш вразливим контингентом для маніпулятивних дій. Змінюючи свідомість молоді, її базові запити та орієнтири у житті, маніпулятори здійснюють свого роду інвестиційний проект, оскільки з часом молоді люди перетворюються на дорослих, які становлять головну силу матеріального і духовного виробництва країни. Від того, як будуть мислити ці дорослі, залежатиме подальший розвиток країн, їх можливі злети і падіння, перемоги і поразки. Маніпулюючи сві-

домістю молоді, можна вже сьогодні програмувати майбутнє цілих держав і народів. Український політолог, соціолог і публіцист Г. Г. Почепцов у своїй книзі «Теорія комунікації» розглядає низку маніпулятивних прийомів, які застосовуються у трансформаційних суспільствах і поширюються на широкі маси населення. Розглянемо деякі з них у контексті дії на сучасну молодь у суспільстві перманентних змін та ризиків.

Насадження гедоністичних установок

Сучасним молоді насаджується думка, що молода людина повинна спробувати у житті якомога більше (речей, явищ, вражень), оскільки життя не може тривати вічно, а тим паче молодість. Такі гасла широко поширені у рекламі, сучасних піснях, у кінематографічних роботах тощо. Прикладом може послугувати гасло транснаціональної компанії «Pepsi»: «Бери від життя усе!», «Нове покоління обирає «Pepsi!»

Внаслідок постійного повторення установок, спрямованих на практики споживання, уявлень про те, що життя повинно бути нескінченим ланцюгом задоволень, у молодих людей формуються хибні уявлення про оточуючий світ. В подальшому, стикаючись із реальними труднощами, які ставлять під загрозу комфортний спосіб життя, вони часто стикаються із своєрідним когнітивним дисонансом: справжня життєва ситуація не відповідає побаченим сюжетам у віртуальній, насаженій реальності. [8, с. 356 – 359]. Така невідповідність породжує почуття пригнічення, стан апатії, небажання бути залученим у соціальні практики відтворення, натомість залучення до практик споживання. Панування гедоністичних установок корелюється із концепцією суспільства переживань, яке є логічним продовженням стадії суспільства споживання. За умов суспільства переживань індивіди намагаються насичити своє життя подіями і враженнями, дотримуючись принципу «тут і тепер», але при цьому втрачають бачення своїх життєвих перспектив, які простягаються у часі [6]. Російський дослідник маніпулятивних практик С. Г. Кара-Мурза вважає, що таке суспільство знаходиться у режимі своєрідного спектаклю, який триває поза просторово-часовими межами і не має ані минулого, ані теперішнього, ані майбутнього [3, с. 231]. Молоді люди, які опиняються в такому суспільстві, втрачають часові орієнтири і здатність планувати своє майбутнє, яке представляється ними у даному випадку як питання виключно завтрашнього дня.

Міфотворчість

Фабрикування міфів у сучасному трансформаційному суспільстві є засобом для проникнення маніпулятивних практик у повсякденне

життя індивідів без їх свідомого вибору. Міфологізація сучасності є привабливою для молодих людей, оскільки апелює до чистих емоцій, вражень, відчуттів, не потребує детального критичного аналізу, використовує яскраві та зрозумілі образи, які звертаються до архетипів – символічних відображень колективного несвідомого широких мас [8, с. 96 – 97]. Так, пов'язуючи міфологізацію соціальної реальності із попереднім аспектом маніпуляцій – зверненням до гедоністичних установок - можна навести приклад міфа про Сізіфа та його працю. Згідно із даним міфом, Сізіф виконував свою працю постійно і безрезультатно, зосереджуючись на виснажливому процесі, не маючи механізмів відтворення своїх людських ресурсів. Так само і процес праці при міфологізації за такою моделлю постає перед молодими людьми як виснажливий, безперестанний, важкий тягар, який ніколи не закінчується і якого дуже хочеться позбутися. Агенти маніпуляції широко використовують дану модель у своїх практиках, натомість пропонуючи вдавання до гедоністичних установок як можливості втечі від виснажливих і ресурсозатратних обов'язків (як-то, апелювання до принципу «дожити до п'ятниці»), який часто можна побачити у рекламі алкогольних напоїв). Міфологізація реальності створює у молодих цілісний образ певного явища, який вони часто не здатні критично осмислити, сприймають як цілісність і стандарт внаслідок браку власного життєвого досвіду. У результаті насажені уявлення починають діяти у психічних структурах молодої людини як природні, спотворюючи існуючу картину світу, наштовхуючи на моделі і зразки поведінки, які насправді їй не відповідають.

Стереотипізація

Стереотипізація молоді присутня практично в усіх сферах її сучасного життя (як-то навішування кліше внаслідок володіння певними матеріальними цінностями, прагнення до еталонів краси, які часто загрожують здоров'ю, стереотипи, пов'язані з приналежністю до певного соціального класу тощо). Звикання до стереотипізації призводить до шаблонності мислення молодих людей, неможливості бачити інваріантність у розвитку подій та можливих моделей поведінки [8, с. 136]. Велику роль для подолання стереотипного мислення, навіяного актами маніпуляторів, відіграє система класичної університетської освіти, яка формує у молодої людини цілісну картину світу, позбавляє наслідків сприйняття мозаїчної культури, пропонує людині самостійно мислити і знаходити відповіді, шукати причинно-наслідкові зв'язки, що пов'язують елементи суцього, керуватися у пі-

знанні навколишнього світу не лише емпірично-чуттєвими та емоційними засобами, але і використовуючи логічні операції. Проте якісна вища освіта доступна лише обмеженій кількості молодих людей у сучасних трансформаційних суспільствах. У країнах Заходу отримання класичної вищої освіти є перевагою певних соціальних класів, здобуття вищої освіти постає як реальний соціальний ліфт, який забезпечує високий соціальний статус, а тому цей ліфт є недоступним для широких мас населення. Молодим людям, які не потрапляють у лави привілейованого класу і не отримують вищої освіти, ЗМІ, чинна влада та інші агенти маніпуляцій насаджують думку, що отримувати вищу освіту не обов'язково, що вона є справою «занадто зарозумілих», що «простій» людині достатньо лише такого набору знань і навичок, який може забезпечити її нагальні матеріальні потреби [3, с. 265]. У результаті широкі маси молоді потрапляють у «зону ризику» дії маніпулятивних практик, оскільки людиною, яке керується здебільшого власними нагальними потребами і не розуміє складності і системності соціального устрою, легше управляти, ніж людиною, яка бачить чи хоча б намагається бачити пролонгований ефект своїх роздумів та поведінкових актів, а також поведінки і взаємозв'язків між іншими, оточуючими її людьми.

Використання принципу «демократії шуму»

Сучасне суспільство часто називають «демократією шуму» [3, с. 421]. Молоді люди – споживачі модернових каналів комунікації, що характеризуються високою мобільністю, особливо зазнають на собі впливу постійного потоку різноманітних повідомлень, які відволікають увагу і не дають зосередитися на осмисленні, розмірковуванні над певними подіями та соціальними явищами. Агенти маніпуляцій використовують «інформаційний шум» для відволікання їх уваги від серйозних проблем, які потребують не пасивного сприйняття, а детального аналізу [10, с. 266]. Подивившись «неозброєним оком» на сучасний інформаційний простір, ми побачимо, що в ньому постійно обертаються повідомлення, як-то інформація у мережі Інтернет, аудіо- та відео реклама у магазинах, біл-борди та інформаційні стенди на вулицях тощо. Пересічній людині досить важко опинитися у просторі, позбавленому інформаційного тиску – у просторі комунікаційної тиші. Пересічна людина внаслідок постійної експлуатації своїх комунікаційних каналів сприйняття починає сприймати оточуючий світ як мозаїку із вже запропонованих повідомлень і сенсів, вкладених у них: вона зазнає браку часу осмислити усі інформаційні

повідомлення, які надходять до неї щодня [7]. Особливо помітно така ситуація позначається на молоді, оскільки вона є найбільш схильною до нових вражень та зразків, сприймає оточуючі явища часто некритично. Молоді люди внаслідок «демократії шуму» отримують вибір лише пріоритетних засобів сприйняття комунікативних повідомлень маніпуляторів, проте позбавляються вибору на тишу. У той же час мислителі і філософи неодноразово наголошували що тиша є необхідною умовою для розвитку особистості, виникнення у не власних, вироблених тільки нею думок, поглядів, уявлень про оточуючий світ. За «демократії шуму» молоді люди стають носіями «мозаїчної культури», частки якої є кольоровими, проте не складаються у цілісну картину світу.

Забезпечення постійного стану нервовості

У сучасних суспільствах трансформацій та глобальних соціальних перебудов агенти маніпуляцій застосовують метод забезпечення стану постійної нервовості та сенсаційності у широкому просторі комунікаційних каналів за допомогою *дестабілізуючої інформації* [8, с. 145]. Такий маніпулятивний метод співзвучний із концепцією «демократії шуму», проте більш агресивно експлуатує психічні та емоційні ресурси людини, а тим паче молоді людини, яка знаходиться лише на стадії викристалізування своєї особистості і є надзвичайно сприйнятливою до потоків різноманітної інформації, яку щоденно отримує. Поширення негативних новин, акцентування уваги на песимістичних прогнозах, стан невизначеності, калькульованого ризику і невпевненості у завтрашньому дні породжує у молоді відчуття безсилля, нерезультативності і марнотратства власних людських ресурсів. У молоді поступово зникає бажання планувати своє майбутнє, зникає мотивація до дій, результат яких неможливо очікувати миттєво, втрачається базова довіра до світу, натомість у свідомість насаджується установка «жити тільки сьогоднішнім днем» [9, с. 141]. В результаті деякі молоді люди вдаються до девіантних форм поведінки, частина ж перебуває у стані апатії, страху та відчуття приреченості, що позначається на їх залучення у різноманітні види соціальних практик і, як наслідок, призводить до уповільнення розвитку або деградації суспільства загалом.

Запропоновані до розгляду автором даної статті види маніпулятивних впливів на молоді у сучасному трансформаційному суспільстві не є вичерпними і потребують детального наукового дослідження. Важливим є те, що багатоманітність цих впливів і їх недостатня вивченість у рамках дії на молоде покоління відкриває маніпулято-

рам простір для своєї специфічної деструктивної творчості, яка спрямована на модифікацію майбутнього не лише пересічних осіб, соціальних груп, спільностей, але і цілих держав, народів. Завданням соціологів має бути всебічне вивчення цієї наукової проблематики і публічне висвітлення результатів такого дослідження, адже тільки за допомогою достовірних знань про проблему і її усвідомлення стане можливим протистояння «маніпулятивній машині» з боку усіх членів сучасного соціуму і з боку молодих людей зокрема.

Висновки. На думку автора, для того, щоб захистити молоде покоління від насаджених впливів маніпуляцій, необхідна інтегрована дія інститутів громадянського суспільства, представників дорослого покоління, які представляють собою великі наукові, релігійні та моральні авторитети, а також бажання самих молодих людей мислити вільно, нестандартно, творчо, керуючись конструктивними принципами власного всебічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бабосов Е. М. Социология : Энциклопедический словарь / Бабосов Е. М. – Москва : Книжный дом «Либроком», 2009. – 480 с.
2. Елишев С. О. Молодежь как объект манипуляции / Елишев С. О. – Санкт-Петербург : Канон, 2015. – 319 с.
3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. XXI век / Кара-Мурза С. Г. – Москва : Алгоритм, 2013. – 432 с.
4. Кирдяшкин И. В. Молодежь как дефиниция перехода / И. В. Кирдяшкин // Известия Томского политехнического университета. – Том 321. – 2012. – № 6. – С. 173 – 177.
5. Ковалёва А. И. Социология молодежи. Теоретические вопросы / А. И. Ковалёва, В. А. Луков. – Москва : Социум, 1999. – 234 с.
6. Куренной В. Общество переживаний. 7 фактов о трансформации жизненных установок современного человека. / В. Куренной [Электронный ресурс] // Интернет-проект о современной фундаментальной науке «Постнаука», 2012. Режим доступа : <http://postnauka.ru/faq/6214>
7. Лапина-Кратасюк Е. Особенности новых медиа. / Е. Лапина-Кратасюк [Электронный ресурс] // Интернет-проект о современной фундаментальной науке «Постнаука», 2015. Режим доступа : [http : //postnauka.ru/video/38005](http://postnauka.ru/video/38005)
8. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Почепцов Г. Г. – Москва: «Релф-бук», 2001. – 656 с.
9. Чупров В. И. Молодежь в обществе риска / В. И. Чупров, Ю. А. Зубок, К. Уильямс. – Москва : Наука, 2003. – 230 с.
10. Юхтовская Т. В. Манипуляция общественным мнением в сообщениях информационных Интернет-агентств / Т. В. Юхтовская // Социальные практики современной молодежи: поиск новых идентичностей. Материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием – Барнаул : издательство Алтайского государственного университета, 2009. – С. 265 – 268.
11. Феномен історичної свідомості: соціально-філософський аналіз / В. М. Вашкевич / Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник: збірник наукових праць. – Київ : Вид-во УАН ТОВ "НВП "VIP", 2009. – Вип. 21. – С. 153 – 160.
12. Вашкевич В. М. Проблема самовизначення особистості в історичному процесі / В. М. Вашкевич // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник : збірник наукових праць. – Київ : Вид. – во УАН ТОВ "НВП "VIP", 2009. – Вип. 20. – С. 209 – 213.
13. Voronkova Valentina. The formation of the concept of noosphere development of modern society in the conditions of information society / V.Voronkova // Philosophy & Cosmology Научный журнал.- К: Международное философско-космологическое общество / Под ред. О.Базалука. – 2016. Vol. 16 2016. P.179-191.
14. Кивлюк О. П. Використання комп'ютера на уроках математики в початковій школі / О. П. Кивлюк // Комп'ютер у школі та сім'ї : журнал. – Київ : 2000.- Вип.4. – С.32. – 33.

REFERENCES

1. Babosov E. M. Sotsiologiya: Entsiklopedicheskiy slovar / Babosov E. M. Moskva : Knizhnyiy dom «Librokom», 2009. 480 s.
2. Elishev S. O. Molodezh kak ob'ekt manipulyatsii / Elishev S. O. Sankt-Peterburg: Kanon, 2015. 319 s.
3. Kara-Murza S. G. Manipulyatsiya soznaniem. XXI vek. / Kara-Murza S. G. Moskva : Algoritm, 2013. 432 s.
4. Kiryashkin I. V. Molodezh kak definitya perehoda / I. V. Kiryashkin // Izvestiya Tomskogo politehnicheskogo universiteta. Tom 321. – 2012. № 6. Pp. 173 – 177.
5. Kovalyova A. I. Sotsiologiya molodezhi. Teoreticheskie voprosyi / A. Kovalyova, V. Lukov. Moskva : Sotsium, 1999. 234 s.

6. Kurennoy V. *Obschestvo perezhivaniy. 7 faktov o transformatsii zhiznennykh ustanovok sovremennoy cheloveka.* / V. Kurennoy [Elektronnyy resurs] // Internet-proekt o sovremennoy fundamentalnoy nauke «Postnauka», 2012. Rezhim dostupa: <http://postnauka.ru/faq/6214>
7. Lapina-Kratasyuk E. *Osobennosti novykh media.* / E. Lapina-Kratasyuk [Elektronnyy resurs] // Internet-proekt o sovremennoy fundamentalnoy nauke «Postnauka», 2015. Rezhim dostupa : <http://postnauka.ru/video/38005>
8. Pocheptsov G. G. *Teoriya kommunikatsii* / G. Pocheptsov. Moskva : «Relf-buk», 2001. 656 s.
9. Chuprov V. I. *Molodezh v obschestve riska* / V. Chuprov, Yu. Zubok, K. Uilyams. Moskva : Nauka, 2003. - 230 s.
10. Yuhtovskaya T. V. *Manipulyatsiya obschestvennyim mneniem v soobscheniyah informatsionnykh Internet-agentstv* / T. Yuhtovskaya // *Sotsialnyie praktiki sovremennoy molodezhi: poisk novykh identichnostey. Materialy Vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii s mezhdunarodnym uchastiem Barnaul : izdatelstvo Altayskogo gosudarstvennogo universita*, 2009. Pp. 265 – 268.
11. *The phenomenon of historical consciousness: the socio-philosophical analysis/m. Vaškevič/Gileâ. Historical science. Philosophical science. Political science: scientific Bulletin: scientific papers.* – Kyiv: Publishing House of SCIENCE "SCIENTIFIC" BELIEFS ", 2009. Issue. 21. Pp. 153-160.
12. *Vaškevič V.M. The problem of self-determination of personality in historical process/m. Vaškevič/Gileâ. Historical science. Philosophical science. Political science: scientific Bulletin: scientific papers.* – Kyiv: – All-Ukrainian Union of SCIENCE "SCIENTIFIC" BELIEFS ", 2009. Issue. 20. Pp. 209-213.
13. *Voronkova Valentina The formation of the concept of noosphere development of modern society in the conditions of information society | V.Voronkova // Philosophy & Cosmology Научный журнал: К: Международное философско-космологическое общество / Под ред. О.Базалука. – 2016. Vol. 16 2016. Pp.179-191.*
14. *Kivlúk o. p. computer use in class Math in elementary school/o. p. Kivlúk/Kom'púter in school and family: magazine.* – Kyiv: 2000. Issue 4. Pp. 32. – 33.

ГОНЧАРОВА Е. А. - аспірант кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: hamisek@ukr.net

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРАКТИКИ МАНИПУЛЯЦИИ СОЗНАНИЕМ МОЛОДЕЖИ

Статья посвящена проблеме манипуляции сознанием молодежи в современном трансформационном обществе. Данная проблема предстает как относительно новый феномен социальной реальности, который часто опосредованно, но в некоторых случаях и непосредственно влияет на историческое протекание событий, детерминирует новые социальные явления, изменяет стандартные, устойчивые образцы поведения индивидов и, таким образом, требует глубокого изучения для возможности предвидения и предупреждения отрицательных тенденций в социуме. Автор делает акцент на особенностях и специфических свойствах молодежи как социальной общности, которые делают ее идеальной мишенью для действий манипуляторов, рассматривают основных носителей манипулятивных влияний на молодежь и приоритетные стратегии действия, делает выводы относительно причин результативности действий манипулятивных кампаний, направленных на молодежь, акцентирует влияние на современных реалиях, связанных с проблемой манипуляции сознанием молодежи.

Ключевые слова: агенты манипуляции, манипулятивные практики, манипуляция сознанием, молодежь, социальные практики, трансформационное общество.

HONCHAROVA, ELENA – Post graduating student, Department of Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational policy, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: hamisek@ukr.net

SOCIAL PRACTICES OF MANIPULATION OF CONSCIOUSNESS AIMED AT YOUNG PEOPLE

The article deals with the problem of manipulation of consciousness of young people in today's transformational society. This problem is a relatively new phenomenon of social reality, faced and often indirectly, and in some cases clearly infuses the historical course of events, leads to new social phenomenon, changes the standard, established patterns of behavior of individuals and thus requires a detailed study of the possibilities for predicting and preventing negative trends in society. The author focuses on the features and specific properties of youth as a social group that make it an ideal target for the actions of manipulators, considers the major carriers of manipulative influences on young people and their priority action strategies, makes conclusions on the reasons of effectiveness of manipulative campaigns, aimed at young people, focuses on contemporary realities, associated with the problem of manipulation of consciousness, that are aimed at youth.

Keywords: agents of manipulation, manipulation of consciousness, practices of manipulation, social practices, transformational society, youth.

Рекомендовано до публікації д-р філос. наук, проф. Воронковою В.Г.
Дата надходження 15.01.2017